

Posvet pri predsedniku »o odgovornosti države za ustanavljanje, delovanje in spremljanje izvajanja programa zasebnih osnovnih šol«

Uresničevanje osnovnega namena financiranja zasebnih šol

Ob vsaki novi priložnosti za razmislek o odnosu med javnim in zasebnim šolstvom v Sloveniji se je zaradi inflacije argumentov dobro spomniti na začetne razloge, ki so vodili našo državo pri pripravi ustrezne zakonodaje in zadevajo področje financiranja zasebnih šol. Razloge najdemo zapisane v zasnovi koncepcije zasebnih šol in vrtcev, ki je bila osnova za zakonodajne rešitve leta 1996.¹ Trije razlogi pa so sledeči:

1. zaradi vlaganja zasebnih sredstev te šole delno razbremenijo javno šolstvo; [so za državo bolj ugodne; ekonomska dobrobit]
2. zasebne šole omogočajo večjo pluralnost šolskega sistema; [udejanjanje načela svobodne izbire izobraževanja;]
3. financiranje omogoča večji nadzor nad kvaliteto šole; to je potrebno, da bi učence in njihove starše zaščitili pred zlorabami. [udejanjanje načela enakih možnosti]

Prva Bela knjiga (1995), ki je nastala v istem času kot zakonski okvir, je kot poglobitveno vodilo zasebnega šolstva izpostavila bogatenje javne ponudbe. Druga Bela knjiga (2011) je po več kot desetletnih izkušnjah z učinki zakonodaje to vodilo nadgradila v ugotovitev, ki splošni opis potrjuje v praksi. »Ob počasni rasti števila zasebnih šol in glede na dejstvo, da država – ob splošni skrbi za kakovost javnega šolstva – s sofinanciranjem delovanja podpira tudi kakovost zasebnega šolstva, lahko rečemo, da v Sloveniji zasebne šole bogatijo šolski sistem.«² To stanje se tudi do danes ni spremenilo, zato ni nikakršnih razlogov, da koncept bogatenja zamenja koncept ogrožanja javnega šolstva. Kot družbo bi nas danes moralo skrbeti, ko v DZ ali celo v besedah predsednika vlade poslušamo očitke na račun zasebnih šol, ki s samo dejansko izkušnjo sedanjega stanja nimajo prav nobene povezave. Geoffrey Walford, strokovnjak za področje zasebnega šolstva pravi, da so razprave, ki se ne menijo za raznolikost zasebnega šolstva lahko zelo zavajajoče.³ Različnost med šolami, tako med javnimi in zasebnimi kot tudi samo med javnimi pa je ravno tisto, kar bogati in posledično

¹ *Zasebno šolstvo: struktura, primerjava različnih šolskih sistemov in zakonodajne rešitve v Republiki Sloveniji.* (= *Private education: structure, comparison of different educational systems and legislative solutions in the Republic of Slovenia*). Uredila Marjan Šimenc in Janez Krek. Prevod Barbara Rovar. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport 1996, str. 103.

² Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji 2011. Urednika Janez Krek in Mira Metljak. Ljubljana: Zavod za šolstvo 2011, str. 427.

³ Navajam po Marjan Šimenc: »Globalizacija, izbira in marketizacija.« V: *Zasebno šolstvo v Sloveniji*. Urednika Marjan Šimenc in Veronika Tašner. Ljubljana: Pedagoški inštitut 2011, str. 163, op. 5.

pripomore tudi k zagotavljanju večje kakovosti izobraževalnega sistema kot celote. Slovenija na področju šolstva res predstavlja primer odličnega javno-zasebnega partnerstva in resnična škoda je, da ga problematika financiranja znova postavlja pod vprašaj.

Primer katoliške šole in vprašanje elitizma

V Šentvidu se nahajata dve gimnaziji, zasebna Škofijska klasična gimnazija in javna Gimnazija Šentvid. To pa omenjam zato, ker želim izpostaviti precej tipični pogled na zasebno šolstvo, ki vlada v Sloveniji in ga razkriva intervju z ravnateljem javne Gimnazije Šentvid pred leti. *»Da se javna gimnazija težko meri z zasebno, vsak dan izkuša na svoji ravnateljski koži. Gimnazija Šentvid, ki leži le nekaj sto metrov od arhitekturno impozantne, čudovito obnovljene Škofijske gimnazije, je edina gimnazija v Sloveniji, kjer imajo še vedno dvoizmenski pouk. /.../ Tudi sicer se šoli vidi, da bi bila potrebna korenite obnove, vsaj pol tako korenite, kot je je bila deležna njena soseda, Škofijska klasična gimnazija, s katero sicer kar plodno sodelujejo. Ni nam prijetno, ko gledamo, v kako dobrih pogojih se lahko razvija naša soseda in ne čudimo se, da se k nam vpisujejo po uspehu slabši otroci ...«⁴*

Zasebne šole naj bi torej imele boljše prostorske pogoje in opremo, s čimer javne šole še posebej v obdobju varčevanja težko konkurirajo in kar v končni fazi vpliva na kakovost šole. Investicijsko vzdrževanje in opremo šolam finančno zagotavlja ustanovitelj. Od njega je torej v največji meri odvisno v kakšnem materialnem položaju se nahaja šola. Povečanje javnofinančnih odливov za zasebne šole ne more biti razlog za nekonkurenčnost javnega šolstva, ampak je slednje posledica nečesa drugega. Odgovornost bo namreč potrebno iskati pri državi kot ustanoviteljici gimnazij, ki v spremenjenih razmerah ni ukrepala in namenila potrebnih sredstev za obnovo infrastrukture in opreme.

Če pogledamo še drug vidik, bomo videli, da boljši pogoji za šolanje niso izključna lastnost zasebnega šolstva kot takega, ki kot rečeno izvira iz odgovornega ravnanja ustanovitelja, ampak se pojavljajo tudi v javnem šolstvu. Trenutno stanje namreč kaže veliko konkurenco med vsemi gimnazijami, saj so bile zadnje generacije vpisanih manjše, hkrati pa se je v zadnjih dvajsetih letih izjemno povečal odstotek razpisanih mest na gimnazijske programe v Sloveniji. Tako vse želijo biti čim bolj uspešne pri pridobivanju bodočih dijakov. Očitek, da se zgolj v zasebnem šolstvu odpira možnost ekonomske liberalizacije oziroma marketizacije kvečjemu velja za šolstvo kot celoto in spet ni lastnost zgolj zasebnih šol. *»Zato kritika marketizacije v Sloveniji ni prvenstveno kritika zasebne šole.«⁵* Gre za vprašanje s

⁴ Citirano po *Prikaz ureditve zasebnega šolstva v državah Evropske unije*. Urednik Marjan Šimenc. Ljubljana 2007, str. 16. Intervju je bil prvotno objavljen v tedniku Dnevnik, Objektiv, 24. 3. 2007, str. 5–6.

⁵ Šimenc: »Globalizacija, izbira in marketizacija«, str. 163.

katerim se mora soočiti naša slovenska družba kot celota. Država bo morala predstaviti dolgoročno vizijo glede vprašanja marketizacije šolstva, ki vsekakor je velik izziv.

Kar torej želim posebej poudariti, je dejstvo velikih razlik tudi med javnimi gimnazijami. Pri tem zagotovo najprej izstopajo tiste tri, ki imajo kot edine v Sloveniji koncesijo, torej javnofinančno podporo, za izvajanje mednarodne mature. Tukaj je element elitizma, izražen na ravni selekcije dijakov, ki se sicer v javnosti največkrat očita zgolj zasebnemu šolstvu, enako problematičen, saj ga tudi izdatno podpira država. Še bolj pa je stanje neenakih možnosti problematično, če elitizma ne pojmuje samo po pogojih in uspešnosti šolanja, temveč tudi po dostopnosti določenih vsebin za bolj premožne, kar je sploh nadvse nepriljubljeno stanje, ki se mu želimo izogniti. Dejstvo je, da mnoge javne gimnazije svojim dijakom proti plačilu ponujajo številne nadstandardne ugodnosti, predvsem izlete v bolj eksotične kraje, kar zagotovo naredi gimnazijo bolj priljubljeno na šolskem trgu. Kot zanimivost naj omenim, da plačevanje nadstandarda na Škofijski klasični gimnaziji nikoli ni bilo namenjeno ekonomski segregaciji, temveč je ravno omogočalo, da so lahko do določenih dodatnih možnosti, kot so tudi v tem primeru izleti v tujino, prišli prav vsi dijaki.

Zdi se torej, kar bo slišati nekoliko paradoksalno za slovenska ušesa, da v nekem smislu določene zasebne šole bolj uresničujejo načelo socialne države kot pa določene javne. O tem se, vsaj kolikor je meni znano, do sedaj v slovenski strokovni ali laični javnosti še ni govorilo. Veliko lažje je namreč, sploh v Sloveniji, kjer smo bili v polpretekli zgodovini priča izraziti narodni polarizaciji, govoriti o dveh taborih, v tem primeru o javnem in zasebnem šolstvu in zgolj slednjemu nalepiti oznako »neoliberalen«.

Katoliška gimnazija in katoliška osnovna šola, ki delujeta v Zavodu sv. Stanislava skupaj z ostalimi zasebnimi šolami, ki izvajajo javnoveljavne programe, predstavljata primer upravičenja tistih treh razlogov z začetka, ki jih je država Slovenija prepoznala kot smiselne, da tem šolam namenja javna sredstva za izvajanje programa.

Zaključek

Takih zasebnih šol bi si država še lahko želela, brez kakršnekoli pretenzije, da je zasebno šolstvo bolj pomembno ali celo boljše od javnega. Kakovost je namreč lastnost njunega medsebojnega prizadevanja za skupno dobro. To naj bo naša glavna usmeritev v prihodnje, ne pa strah pred zasebnim šolstvom, ki je nastal zaradi izpolnitve ustavne odločbe. V Sloveniji imamo namreč dovolj varoval, ki javnemu šolstvu omogočajo brezskrben obstoj. Kar je v interesu javnega pa je v končni fazi tudi v interesu tistega dela zasebnega šolstva, ki je javno financiran.